

RAQAMLI DAVRDA SHAXSIY MA'LUMOTLARNI HIMOYA QILISHNING
HUQUQIY ASOSLARI VA DOLZARB MASALALARI

Abdurahmonova Fotimaxon Abduhamidjon qizi

Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti Xalqaro huquq 1-6a-25 guruh talabasi E-mail: abdurahmonova33@icloud.com

Annotatsiya: Bugungi kunda raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi natijasida shaxsga doir ma'lumotlarni himoya qilish masalasi dolzarb huquqiy muammolardan biriga aylandi.¹⁷ Mazkur maqolada shaxsga doir ma'lumotlarni himoya qilishning huquqiy asoslari, O'zbekiston Respublikasida ushbu sohani tartibga soluvchi qonunchilik hujjatlari hamda xorijiy tajriba tahlil qilingan.¹⁸ Shuningdek, sun'iy intellekt texnologiyalari, bulutli hisoblash tizimlari va ijtimoiy tarmoqlardan foydalanish natijasida yuzaga kelayotgan zamonaviy tahdidlar ko'rib chiqilgan.¹⁹ Maqola yakunida shaxsga doir ma'lumotlarni himoya qilish tizimini takomillashtirish, kiberxavfsizlik choralari kuchaytirish, xalqaro standartlarni milliy qonunchilikka tatbiq etish hamda aholining raqamli va huquqiy savodxonligini oshirish bo'yicha takliflar berilgan.

Kalit so'zlar: shaxsga doir ma'lumotlar, axborot xavfsizligi, kiberxavfsizlik, sun'iy intellekt, bulutli hisoblash, GDPR, shifrlash, raqamli texnologiyalar, maxfiylik, kiberjinoyat.

Аннотация: В настоящее время в условиях стремительного развития цифровых технологий защита персональных данных становится одной из наиболее актуальных правовых проблем. В данной статье проанализированы правовые основы защиты персональных данных, законодательство Республики Узбекистан в данной сфере, а также зарубежный опыт. Кроме того, рассмотрены современные угрозы, возникающие в результате использования технологий искусственного интеллекта, облачных вычислений и социальных сетей. В ходе исследования освещены проблемы киберпреступности, незаконного распространения данных и факторы, негативно влияющие на право пользователей на конфиденциальность. В заключение предложены рекомендации по совершенствованию системы защиты персональных данных, усилению мер кибербезопасности, внедрению международных стандартов в национальное законодательство и повышению цифровой и правовой грамотности населения.

Ключевые слова: персональные данные, информационная безопасность, кибербезопасность, искусственный интеллект, облачные вычисления, GDPR, шифрование, цифровые технологии, конфиденциальность, киберпреступность.

Abstract: Today, due to the rapid development of digital technologies, the protection of personal data has become one of the most pressing legal issues. This article analyzes the legal foundations of personal data protection, the legislation of the Republic of Uzbekistan in this field, and relevant foreign experience. It also examines modern threats arising from the use of artificial intelligence technologies, cloud computing

¹⁷ O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi. – T.: O'zbekiston, 2023.

¹⁸ O'zbekiston Respublikasining "Axborotlashtirish to'g'risida"gi Qonuni

¹⁹ UNESCO. Recommendation on the Ethics of Artificial Intelligence. Paris, 2021

systems, and social networks. The study highlights issues related to cybercrime, unlawful dissemination of data, and factors negatively affecting users' privacy rights. The article concludes with recommendations aimed at improving the personal data protection system, strengthening cybersecurity measures, adapting international standards to national legislation, and enhancing the digital and legal literacy of the population.

Keywords: *personal data, information security, cybersecurity, artificial intelligence, cloud computing, GDPR, encryption, digital technologies, privacy, cybercrime.*

KIRISH

So'nggi yillarda axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining rivojlanishi inson hayotining barcha sohalariga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Bugungi kunda ta'lim olish, bank xizmatlaridan foydalanish, davlat xizmatlarini olish, savdo-sotiq qilish va kundalik muloqot jarayonlarining katta qismi internet orqali amalga oshirilmoqda.

Natijada fuqarolarga oid juda katta hajmdagi ma'lumotlar elektron shaklda yig'ilmoqda, saqlanmoqda va qayta ishlanmoqda.

Raqamli texnologiyalar insonlarga ko'plab qulayliklar yaratib berayotgan bo'lsa-da, ular bilan bog'liq ayrim xavf va tahdidlar ham mavjud.

Xususan, shaxsiy ma'lumotlarning noqonuniy yig'ilishi, uchinchi shaxslarga tarqatilishi, kiberhujumlar, firibgarlik va ma'lumotlar bazalarining buzilishi kabi holatlar tobora ko'payib bormoqda. Bunday vaziyatlarda fuqarolarning shaxsiy hayoti daxlsizligini ta'minlash muhim vazifalardan biri hisoblanadi.

O'zbekiston Respublikasida ham raqamlashtirish jarayonlari jadal sur'atlarda rivojlanmoqda. Davlat xizmatlarining elektron shaklga o'tkazilishi, elektron hukumat tizimining takomillashuvi va onlayn xizmatlar sonining ortishi fuqarolarga qulaylik yaratmoqda. Shaxsga doir ma'lumotlarni himoya qilish masalasi bugungi kunda xalqaro miqyosda ham muhim ahamiyat kasb etmoqda. Tadqiqot davomida milliy qonunchilik normalari, xalqaro tajriba va zamonaviy texnologiyalarning ma'lumotlar xavfsizligiga ta'siri tahlil qilinadi.

Tadqiqot metodologiyasi

Mazkur maqolani tayyorlash jarayonida mavzuni har tomonlama o'rganish va tahlil qilish maqsadida bir qator ilmiy tadqiqot usullaridan foydalanildi. Birinchidan, qiyosiy-huquqiy tahlil usuli qo'llanildi. Ushbu usul yordamida O'zbekiston Respublikasining "Shaxsga doir ma'lumotlar to'g'risida"gi qonuni xorijiy davlatlar, hamda ayrim rivojlangan mamlakatlar tajribasi bilan taqqoslandi.²⁰ Bu esa milliy qonunchilikning kuchli va zaif tomonlarini aniqlash imkonini berdi. Ikkinchidan, tizimli yondashuv usuli orqali shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish masalasi yagona tizim sifatida o'rganildi. Bunda huquqiy normalar, texnik himoya vositalari va foydalanuvchilarning raqamli savodxonligi o'zaro bog'liq omillar sifatida tahlil qilindi. Tanqidiy tahlil usuli yordamida amaldagi qonunchilik normalari va ularning amaliyotdagi qo'llanilishi o'rganildi. Xususan, shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish bilan bog'liq ayrim muammolar va mavjud kamchiliklarga e'tibor qaratildi. Bundan tashqari, kontent-tahlil usuli orqali ijtimoiy tarmoqlar va turli internet

²⁰ O'zbekiston Respublikasining "Shaxsga doir ma'lumotlar to'g'risida"gi Qonuni, O'RQ-547-son, 02.07.2019

platformalarining maxfiylik siyosatlari tahlil qilindi. Bu orqali foydalanuvchilarning shaxsiy ma'lumotlari qay darajada himoya qilinayotgani o'rganildi. Tadqiqot davomida induksiya va deduksiya usullaridan ham foydalanildi. Alohida misollar va amaliy holatlar asosida umumiy xulosalar chiqarildi hamda nazariy qarashlardan kelib chiqib amaliy tavsiyalar ishlab chiqildi. Shuningdek, mavzuga oid qonunlar, ilmiy adabiyotlar, xalqaro hujjatlar va elektron manbalarni o'rganish maqsadida hujjatlar tahlili usuli qo'llanildi. Yuqoridagi usullar tadqiqot mavzusini har tomonlama yoritish, muammoning dolzarbligini asoslash va amaliy takliflar ishlab chiqishda muhim ahamiyat kasb etdi.

Natijalari va tahlili

Tadqiqot davomida shaxsga doir ma'lumotlarni himoya qilish bilan bog'liq huquqiy, texnologik va amaliy masalalar o'rganildi. Bugungi kunda dunyoning deyarli barcha mamlakatlarida kiberxavfsizlik masalasi dolzarb muammolardan biri hisoblanadi. So'nggi yillarda ma'lumotlar sizib chiqishi, kiberhujumlar va internet firibgarligi bilan bog'liq holatlar soni sezilarli darajada ortgan. Tahlillar shuni ko'rsatadiki, ko'plab xavfsizlik muammolari murakkab texnik xatolar sababli emas, balki inson omili tufayli yuzaga kelmoqda. Masalan, foydalanuvchilarning noma'lum havolalarni ochishi, shaxsiy ma'lumotlarini ishonchsiz saytlarga kiritishi yoki oddiy parollardan foydalanishi kiberjinoyatchilar uchun qulay imkoniyat yaratadi. Fishing hujumlari orqali bank kartalari ma'lumotlari va shaxsiy akkauntlar qo'lga kiritilishi bugungi kunda eng ko'p uchraydigan xavflardan biri hisoblanadi.

Shuningdek, o'rganishlar natijasida ko'pchilik foydalanuvchilar mobil ilovalar va ijtimoiy tarmoqlarning maxfiylik siyosatini to'liq o'qib chiqmasdan ularga rozilik berishi aniqlandi. Natijada foydalanuvchilar o'z ma'lumotlari qanday maqsadlarda foydalanilayotganidan ko'pincha bexabar bo'lib qolmoqda. Shaxsning internetdagi harakatlari, qidiruv tarixi, xarid odatlari va ijtimoiy tarmoqlardagi faolligi ham muhim ma'lumotlar qatoriga kiradi. Shu sababli "raqamli iz" va "raqamli xulq-atvor" tushunchalari tobora dolzarb ahamiyat kasb etmoqda.

Bundan tashqari, ayrim hollarda sun'iy intellekt tizimlari noto'g'ri yoki yetarli bo'lmagan ma'lumotlar asosida qaror qabul qilishi mumkin.²¹ Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, shaxsga doir ma'lumotlarni himoya qilish bugungi kunda faqat huquqiy masala bo'lib qolmay, balki texnologik va ijtimoiy ahamiyatga ega bo'lgan kompleks muammoga aylangan. Mazkur sohada yuqori natijalarga erishish uchun qonunchilikni takomillashtirish, zamonaviy texnik himoya vositalarini keng joriy etish hamda aholining raqamli savodxonligini oshirish zarur. Shu sababli davlat organlari, xususiy sektor va foydalanuvchilarning hamkorligi asosida kompleks yondashuvni shakllantirish muhim ahamiyat kasb etadi.

Muhokama

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi shaxsga doir ma'lumotlarni himoya qilish masalasining dolzarbligini yanada oshirmoqda. Bugungi kunda insonlar kundalik hayotida internet, ijtimoiy tarmoqlar, mobil ilovalar va elektron xizmatlardan keng foydalanmoqda. Natijada foydalanuvchilarga oid katta hajmdagi ma'lumotlar turli axborot tizimlarida saqlanmoqda va qayta ishlanmoqda.

²¹ UNESCO. Recommendation on the Ethics of Artificial Intelligence. Paris, 2021.

O'rganishlar davomida ma'lum bo'ldiki, ma'lumotlar xavfsizligiga tahdid solayotgan asosiy omillardan biri inson omili hisoblanadi. Ko'plab foydalanuvchilar internetdan foydalanish jarayonida xavfsizlik qoidalariga yetarlicha rioya qilmaydi. Natijada fishing hujumlari, firibgarlik va shaxsiy ma'lumotlarning noqonuniy tarqalishi bilan bog'liq holatlar yuzaga kelmoqda. Bu esa raqamli savodxonlikni oshirish masalasi texnik himoya choralaridan kam ahamiyatga ega emasligini ko'rsatadi. Tadqiqot natijalari sun'iy intellekt texnologiyalarining rivojlanishi bilan bog'liq yangi muammolar ham paydo bo'layotganini ko'rsatdi. Tadqiqot davomida ma'lumotlarni shifrlash, ko'p bosqichli autentifikatsiya va zamonaviy kiberxavfsizlik vositalaridan foydalanish ma'lumotlar himoyasini sezilarli darajada kuchaytirishi aniqlandi. Shu bilan birga, texnologik himoya vositalari huquqiy mexanizmlar bilan birgalikda qo'llanilgandagina samarali natija berishi mumkin. Umuman olganda, tadqiqot natijalari shuni tasdiqlaydiki, shaxsga doir ma'lumotlarni himoya qilish masalasi faqat texnik yoki faqat huquqiy muammo emas. Ushbu masala huquqiy normalar, zamonaviy texnologiyalar va aholining raqamli madaniyatini o'z ichiga oluvchi kompleks yondashuvni talab qiladi. Shu sababli kelgusida ushbu yo'nalishda qonunchilikni takomillashtirish, xalqaro tajribani keng o'rganish va fuqarolarning raqamli savodxonligini oshirish muhim ahamiyat kasb etadi.

Xulosa

O'tkazilgan tadqiqotlar va tahlillar shuni ko'rsatdiki, bugungi kunda shaxsga doir ma'lumotlarni himoya qilish masalasi zamonaviy jamiyatning eng muhim huquqiy va ijtimoiy masalalaridan biriga aylanib bormoqda. Raqamli texnologiyalar, internet tarmoqlari va sun'iy intellekt tizimlarining keng qo'llanilishi inson hayotiga katta qulayliklar yaratmoqda.²² Shu bilan birga, ushbu jarayonlar shaxsiy ma'lumotlarning xavfsizligi bilan bog'liq yangi muammolar va tahdidlarni ham yuzaga keltirmoqda. Tadqiqot davomida O'zbekiston Respublikasida shaxsga doir ma'lumotlarni himoya qilish bo'yicha muayyan huquqiy asoslar yaratilgani aniqlandi. Xususan, "Shaxsga doir ma'lumotlar to'g'risida"gi Qonun ushbu sohadagi munosabatlarni tartibga solishda muhim ahamiyat kasb etadi. Biroq raqamli texnologiyalar juda tez rivojlanayotganligi sababli amaldagi qonunchilikni muntazam ravishda takomillashtirib borish zarur. Ayniqsa, ijtimoiy tarmoqlarda ma'lumotlar xavfsizligini ta'minlash, xalqaro platformalarda saqlanayotgan ma'lumotlarni himoya qilish hamda transchegaraviy ma'lumotlar almashinuvi bilan bog'liq masalalarni yanada aniqroq tartibga solish talab etiladi. Tadqiqot natijalari sun'iy intellekt texnologiyalarining imkoniyatlari juda keng ekanligini ko'rsatdi. Ushbu texnologiyalar ma'lumotlarni tezkor tahlil qilish, turli jarayonlarni avtomatlashtirish va xizmatlar sifatini oshirish imkonini beradi. Shu bilan birga, sun'iy intellektidan foydalanishda ayrim xavflar ham mavjud.

Xulosa qilib aytganda, raqamli davrda shaxsga doir ma'lumotlarni himoya qilish masalasi kompleks yondashuvni talab qiladi. Ushbu yo'nalishda huquqiy bazani takomillashtirish, zamonaviy texnologiyalardan samarali foydalanish, xalqaro tajribani o'rganish hamda aholining raqamli madaniyatini oshirish muhim ahamiyatga ega. Faqat shu yo'l bilangina fuqarolarning shaxsiy hayoti daxlsizligini ta'minlash va axborot xavfsizligini mustahkamlash mumkin.

²² UNESCO. Recommendation on the Ethics of Artificial Intelligence. Paris, 2021.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Abdurahmonova, N. (2023). Shaxsga doir ma'lumotlar xavfsizligi ijtimoiy tarmoqlarda ham ta'minlanishi shart. Yangi O'zbekiston.
2. Anderson, R. (2020). Security engineering: A guide to building dependable distributed systems (3rd ed.). Wiley.
3. Bostrom, N. (2014). Superintelligence: Paths, dangers, strategies. Oxford University Press.
4. European Union. (2016). General Data Protection Regulation (GDPR): Regulation (EU) 2016/679. European Parliament and Council of the European Union.
5. Gulyamov, S. S., & Saidov, A. H. (2020). Raqamli iqtisodiyotda huquqiy tartibga solish muammolari va istiqbollari. Toshkent davlat yuridik universiteti nashriyoti.
6. Gulmirzayeva, Z. K. (2026). Bulutli hisoblash texnologiyalari yordamida korporativ axborot tizimlarining xavfsizligini ta'minlash usullari. IQRO, 21(2).
7. IBM Security. (2024). Cost of a data breach report 2024. IBM Corporation.
8. Murodov, J. J. (2026). Shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish va raqamli maxfiylik muammolari. IQRO, 21(1).
9. National Institute of Standards and Technology. (2020). NIST Special Publication 800-122: Guide to protecting the confidentiality of personally identifiable information (PII). U.S. Department of Commerce.
10. O'zbekiston Respublikasi. (2019). Shaxsga doir ma'lumotlar to'g'risidagi Qonun (O'RQ-547-son).
11. O'zbekiston Respublikasi. (2022). Axborotlashtirish to'g'risidagi Qonun.
12. O'zbekiston Respublikasi. (2023). O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi.
13. O'zbekiston Respublikasi. (2024). Sun'iy intellekt texnologiyalarini 2030-yilgacha rivojlantirish strategiyasini tasdiqlash to'g'risidagi PQ-358-son Qaror.
14. O'zbekiston Respublikasi. (2025). Sudlarda sun'iy intellekt texnologiyalarini joriy etish to'g'risidagi PF-140-son Farmon.
15. Schneier, B. (2015). Data and Goliath: The hidden battles to collect your data and control your world. W. W. Norton & Company.
16. Stallings, W. (2017). Cryptography and network security: Principles and practice (7th ed.). Pearson Education.
17. Statista. (2024). Global internet users statistics. Statista Research Department.
18. Susskind, R., & Susskind, D. (2015). The future of the professions: How technology will transform the work of human experts. Oxford University Press.
19. Toshpolatova, I., & Panjiyev, O. (2025). Kiber xavfsizlikda shaxsiy ma'lumotlar himoyasi. Nauka i innovatsii.
20. UNESCO. (2021). Recommendation on the ethics of artificial intelligence. UNESCO Publishing.
21. Zuboff, S. (2019). The age of surveillance capitalism: The fight for a human future at the new frontier of power. PublicAffairs.